

Muzyka w nauczaniu początkowym.

Życie Szkoły 2001/1

Edukacja szkolna w pierwszym okresie nauczania powinna w jak największym stopniu ingerować w poszczególne dziedziny wiedzy, by ukazać dziecku scalony obraz świata. Zintegrowane edukacje mają sprzyjać wszechstronnemu rozwojowi osobowości dziecka, kształtować jego intelekt, wrażliwość, wyobraźnię i postawę twórczą.

Muzyka w naturalny sposób łączy się z innymi edukacjami, wspiera nauczanie zintegrowane i powinna być rozumiana jako część składowa tego procesu. Znacząco wpływa też na kształtowanie cech charakteru i pożądaných postaw społecznych uczniów.

Dzieci w młodszym wieku szkolnym noszą w sobie muzykę spontaniczną, czują potrzebę śpiewania, tańczenia, grania na instrumentach. Dzięki różnorodności form pracy można sprawić, że każde dziecko będzie czynnie uczestniczyć w zajęciach, każde znajdzie moment, w którym wykaże się tym, co najlepiej potrafi. Jedne dzieci lepiej śpiewają, inne lepiej muzykują, a jeszcze inne wspaniale tworzą i odczuwają przyjemność w percepcji muzyki.

Nauczyciel, który chce **integrować muzykę z edukacją plastyczną**, nie będzie miał żadnych trudności. W swojej pracy wykorzystuje często tzw. malowanie muzyki. Po wysłuchaniu utworu muzycznego można wyrażać jego nastrój, charakter, budowę oraz elementy muzyki poprzez znak plastyczny. Do interpretacji plastycznej należy wybierać utwory o konkretnym (widocznym) nastroju oraz budowie, aby dzieci bez większych kłopotów mogły je „namalować”.

Korzystanie z farb, kredek świecowych, pastelów czy mazaków zapewni uczniom uzyskanie najlepszych rezultatów. Malowanie muzyki jest również formą relaksu między zajęciami wymagającymi większego wysiłku umysłowego. Planując malowanie w kilkuosobowych zespołach, stwarzamy jednocześnie okazję do kształcenia umiejętności współpracy w grupie.

Jednym ze sposobów łączenia **muzyki z edukacją techniczną** może być wykonanie przez dzieci instrumentów muzycznych (niektóre mogą wykonać z rodzicami w domu). Metalowe puszki po napojach wypełnione kaszą, grochem lub kapslami oraz kubeczki po jogurtach zawierające ten sam materiał dają inny efekt akustyczny. Wykonywanie instrumentów przez dzieci wzbudza ich ciekawość badawczą. Doświadczenie wielu zjawisk oraz ciekawość świata w ogóle cechuje młodszy wiek szkolny.

Kontakt dziecka z instrumentami perkusyjnymi ma ogromny walor edukacyjny. Ucząc się na nich grać, dziecko zdobywa konkretne umiejętności. To z kolei wpływa na poczucie własnej wartości. Nauka gry na prostych instrumentach melodycznych kształci koordynację wzrokowo-słuchowo-ruchową oraz zdolności manualne ułatwiające naukę pisania. Zwiększa zdolność koncentracji i podzielność uwagi. Opanowanie techniki gry na instrumentach motywuje do nauki. Dzieci zauważają, że w wyniku ćwiczeń grają coraz lepiej.

Bardzo interesująca może być integracja **muzyki z edukacją polonistyczną**. Dotyczy to przede wszystkim poprawnej dykcji i ortofonii. Poprzez właściwą artykulację głosek, podział wyrazów na sylaby oraz rytmiczną recytację tekstów ułatwimy naukę czytania oraz wzbogacimy zestaw ćwiczeń wspomagających zdolność zapamiętywania. Teksty piosenek mogą być wykorzystane do bogacenia czynnego słownika dzieci.

Muzyka może także inspirować twórczość literacką. Dzieci chętnie piszą swobodne teksty do utworu muzycznego. Warto wykorzystać utwory o zmieniającej się dynamice, tempie i nastroju. Wówczas prace literackie są dynamiczne, bowiem muzyka pomaga wprowadzić do tekstu elementy smutku, radości, humoru czy grozy.

Związek **muzyki z edukacją matematyczną** przejawia się w zakresie kształtowania pojęć liczbowych (podział całości na równe i nierówne części, pomniejszanie, powiększanie), posługiwania się nazewnictwem matematycznym, kształtowania poczucia czasu, pojęcia kierunku, wyobrażenia figur z geometrii płaskiej i przestrzennej (kształt, wielkość – np. ustawienie w małym i dużym kręgu), orientacji dotyczącej stosunków przestrzennych.

Muzyka może być pomocna przy kształtowaniu pożądanych **postaw społecznych**. Zabawy muzyczne – ruchowe stwarzają wiele możliwości ku temu. Przydział ról do zespołowego współdziałania, ich wzajemna współzależność i współodpowiedzialność daje wiele zadowolenia zarówno jednostce jak i grupie. Działania uwieńczone sukcesem utwierdzają społeczną postawę ucznia.

Niezależnie od emocji związanych z muzyką dzieci wraz z nauczycielem wypracowują gotowe układy, którymi dziecko może bawić się w różny sposób: może je odtwarzać bez zmian, może układy rozbijać na elementy, wybrać niektóre i tworzyć nowe. Materiał taki kształci odtwórczą i twórczą wyobraźnię. Wyobraźnię twórczą można również kształcić i bogacić nie rozbijając gotowych układów ale nadając im nową interpretację. Kształcenie wyobraźni twórczej, zarówno w tworzeniu nowych układów, jak i w nowej interpretacji starych jest bardzo ważne. Przygotowuje bowiem dziecko do twórczego interpretowania aktualnych zjawisk uczy rozbijania stereotypów i tworzenia nowych struktur. Nie wszystkie dzieci w jednakowym stopniu wykazują aktywność podczas tworzenia a pomysły ich mają różną wartość. Nie o wynik tu jednak chodzi, ale o proces tworzenia mobilizujący myślenie, wyobraźnię i inwencję dzieci.

Propozycje zabaw

Zgaduj – zgadula

Przygotować zestaw 10-15 zagadek o aktualnej tematyce. Podzielić klasę na grupy 3-4 osobowe.

Nauczyciel podaje dzieciom do rozwiązania zagadkę, po czym gra na dowolnym instrumencie fragment melodii piosenki tematycznie związanej z zagadką. W czasie trwania melodii dzieci rozwiązują zagadki w grupach. Następnie przedstawiciele grup śpiewają rozwiązanie zagadki na zaimprovizowaną przez siebie melodię. Za każde prawidłowe rozwiązanie grupa otrzymuje dwa punkty. Jeśli nie odgadnie zagadki, otrzymuje jeden punkt jako nagrodę pocieszenia. Gdy prawidłowe rozwiązanie łączy się z ciekawą improwizacją melodyczną, grupa otrzymuje trzy punkty.

Zależnie od pory roku czy tematyki zagadek symbolami punktów mogą być liście, kasztany, owoce, kwiaty itp.

Gdy wszystkie zagadki zostały rozwiązane w analogiczny sposób, rozpoczyna się liczenie zdobytych punktów. Zwycięzcy zostają nagrodzeni oklaskami. Następnie wykorzystując liście, owoce, kasztany można przeprowadzić działania matematyczne: dodawanie, odejmowanie, mnożenie i dzielenie. Oto przykład: może się zdarzyć, że grupa uzyska 15 punktów (15 liści, kasztanów), a grupę tworzy troje dzieci. Nauczyciel proponuje podział kasztanów tak, aby każde dziecko miało ich tyle samo. Mogą to być ćwiczenia o różnym stopniu trudności, od bardzo prostych do skomplikowanych. Nauczyciel może wykorzystać tę zgadywanke do utrwalenia i pogłębienia wiadomości z innych dziedzin.

Zgaduj-zgadula ma też walory społeczno-wychowawcze, gdyż przez wdrażanie dzieci do pracy w nielicznych zespołach przygotowujemy je do pracy grupowej w klasach wyższych.

Piosenka pt. „ Raz, dwa, to jest gra”

Melodia japońska

Słowa: Elżbieta Zechenter-Splawińska

1. Raz, dwa, to jest gra, mamy wszystko zliczyć: dom dwa okna ma i jedno w piwnicy.	3. Sześć i siedem to razem jest trzynaście, siedem mamy lat prawie wszyscy w klasie.
2. Trzy i cztery są pory dnia i roku, a pięć chcemy mieć z każdego przedmiotu.	4. Ta gra dalej trwa, tyle liczb zostało, że i trzystu lat byłoby za mało.

Piosenka w formie wyliczanki zachęca dzieci do liczenia, dodawania i odejmowania różnych jednostek: dni, pór roku, miesiący, a także dzieci w klasie, w przedszkolu, okien w domach, schodów itp.

Nauczyciel śpiewa pierwszą zwrotkę piosenki, a dzieci rysują miarowo (w rytmie ćwierćnut) pionowe kreski. Następnie liczą postawione przez siebie znaki. Powinna wypaść liczba 16.

Być może nie wszystkie dzieci poprawnie wykonają polecenie. Nauczyciel informuje wówczas, że powinny otrzymać 16 kresek.

Następnie można przeprowadzić rachunek pamięciowy z wykorzystaniem pytań:

- O ile kresek narysowałeś za mało?
- O ile kresek narysowałeś za dużo?
- Podaj dwa składniki liczby 16 (trzy składniki, cztery...)
- Podaj dwie liczby, których iloczyn równa się 16.
- Podaj liczby większe od 16, a mniejsze od 20, itp.

Nauczyciel ponownie śpiewa pierwszą zwrotkę, a dzieci próbują za pomocą kresek (16) przedstawić dowolny rysunek. Zgłaszają, że zabrakło kresek do przedstawienia tego, co chciałyby. Wówczas nauczyciel śpiewa drugą, trzecią, czwartą zwrotkę, dając dzieciom możliwość wykorzystania 64 kresek (16+16+16+16). Następnie dzieci opowiadają o tym, co narysowały.

Kolejny etap zabawy z wyliczanką to działanie w zespołach dwuosobowych. Pierwsze dziecko rozpoczyna rysunek za pomocą kresek podczas śpiewu 1 i 2 zwrotki, a drugie kończy przy 3 i 4 zwrotce. Przed przystąpieniem do pracy para ustaliła, co będzie przedstawiała ilustracja.

Tworzenie w zespołach czteroosobowych będzie kolejną formą pracy z tą piosenką.

Tu dzieci nie ustalają, co ma być efektem końcowym. Każde z nich (nie porozumiewając się podczas śpiewu) stawia kreski do jednej zwrotki (pierwsze dziecko – 1 zwrotka, drugie – 2 zwrotka, trzecie – 3 zwrotka, czwarte – 4 zwrotka) i przekazuje pracę koledze. Po zakończeniu nauczyciel kieruje pytanie do dziecka rozpoczynającego rysowanie:

- Czy rysunek zawiera to, co planowałeś?

Najczęściej efekt końcowy nie jest zgodny z zamierzeniami pierwszej osoby. Dzieci dochodzą do wniosku, że powodem tego jest brak wstępnych ustaleń w grupie oraz brak porozumiewania się podczas pracy. Zauważają znaczenie współpracy w zespole.

Zarówno skuteczne porozumiewanie się, jak i efektywne współdziałanie w zespole,

to umiejętności kluczowe, których opanowanie ułatwi uczniom zdobywanie wiedzy na dalszych etapach kształcenia. Jak widać, muzyka może w tym pomóc.

Podsumowaniem niech będzie wypowiedź Gordona:

Muzyka jest czymś specyficznym dla ludzkości. Tak jak inne sztuki, jest ona podstawą ludzkiego rozwoju i egzystencji w takim samym stopniu co język. Przez muzykę dziecko zyskuje wgląd w siebie i w innych oraz w samo życie i, co najważniejsze, muzyka umożliwia mu rozwój i utrwała wyobraźnię. Bez muzyki życie byłoby bezbarwne.

Małgorzata Lech